

פרקליט המדינה

ט"ז אייר תשע"ח
1 מאי 2018

סמך: 047-99-2018-009230

הנדון: החלטה בתיק מח"ש 374/17 – "אירוע אום אל חיראן"

כללי

בתאריך 18.1.17 נפתחה במחלקה לחקירות שוטרים, על פי הנחייתי, בדיקה מקדימה מקיפה הנוגעת למכלול ההיבטים שנכרכו באירוע שהתרחש בעת פינוי היישוב אום אל חיראן, במהלכו ביצעו שוטרים ירי לעבר תושב אום אל חיראן, יעקוב אבו אל קיעאן ז"ל (להלן: "המנוח"), שנהרג כתוצאה מהירי, ואשר במהלכו נגרם מותו של השוטר ארז שאול לוי ז"ל וכן נפצע שוטר נוסף, כתוצאה מפגיעת רכב שבו נהג המנוח.

במסגרת הבדיקה נבדקה, בין היתר, השאלה האם הירי באירוע מעורר חשד סביר לביצוע עבירה פלילית וכן שאלת התנהלותו של הנהג המנוח באירוע ולפניו. כן נבדקה סוגיית הטיפול הרפואי במנוח עם תום האירוע. לאחר סיום הבדיקה הניחה מח"ש את ממצאיה בפניי. לאחר שעיינתי בחומר החקירה, החלטתי שאין הצדקה לחקור שוטרים באזהרה, שכן לא התגבש חשד סביר לביצוע עבירות פליליות מצד השוטרים המעורבים באירוע.

בצד האמור, החלטתי להעביר כמה עניינים, שיפורטו להלן, לידי מפכ"ל המשטרה וראש מחלקת המשמעת במשטרה, לצורך בחינת היבטים פיקודיים או משמעתיים.

העובדות על פי הראיות

מניתוח הראיות בכללותן, עולות העובדות הבאות:

1. ביום 18.1.17, בשעות הבוקר המוקדמות, הגיעו כוחות משטרה לסייע ביישום צו בית משפט שהורה על פינוי והריסת מתחמי מגורים בלתי חוקיים בכפר אום אל חיראן. בתדרוך שקדם לפעילות הועבר מידע כי יש בכוונת תושבים מהמקום ופעילים אחרים לחסום את ציר הגעת השוטרים. כן הועבר מידע בדבר קיומו של אמל"ח בשטח, ועל פי עדות אחד הקצינים (שלא

פרקליט המדינה

עלתה (בעדויות אחרות), הוא תדרך גם אודות אפשרות להתפרצות של טרקטורונים לזירה, כדי להפריע לפינוי.

2. במהלכה של הפעילות המבצעית, שהחלה בשעת חשיכה, התקדמו השוטרים לעבר מתחם המגורים של המנוח, שהיה מיועד לפינוי והריסה. אותה עת ישב המנוח ברכבו, סמוך למתחם המגורים, כאשר הרכב מונע, חלונותיו מוגפים ופנסיו כבויים.

3. משהתקרבו השוטרים אל הרכב, האיר קצין מכוח השוטרים בפנס לכיוון הרכב וקרא לעבר המנוח לדומם את מנוע הרכב. המנוח, אשר לא ניתן לקבוע אם שמע את קריאת הקצין אם לאו, הדליק את פנסי הרכב והחל בנסיעה איטית על ציר הדרך שעליו נעו השוטרים.

4. בעקבות זאת, קראו הקצין ושוטר נוסף לעבר המנוח לעצור את נסיעתו והקצין אף היכה באמצעות קנה נשקו בפח הרכב כדי לסמן לנהג לעצור. חרף האמור, המשיך המנוח בנסיעה, חלף על פני הקצין והשוטר, והתקרב לשוטר ש. (להלן: "השוטר הראשון"). שוטר זה העיד כי כיוון שהרכב לא נענה לקריאות לעצור, הוא חשש שבכוונתו לפגוע בשוטרים שהתקדמו לצד השביל, ועל כן פתח באש לעבר גלגלי הרכב, במטרה לעצור את נסיעתו.

5. ירי זה לא גרם לעצירת המנוח והוא המשיך בנסיעתו והתקרב לשוטר י. (להלן: "השוטר השני"), שהיה לצד ציר הדרך. במצב דברים זה, ולאחר ששמע צעקות וקולות ירי, פתח גם השוטר השני באש, לדבריו, לעבר גלגלי הרכב, וזאת מאחר שחש סכנה לו ולחבריו.

6. בשלב זה, האיצ הרכב באופן פתאומי. לא ניתן לקבוע אם הרכב עדיין היה בשליטת המנוח בשלב זה או שהמנוח היה חסר שליטה משום שנפגע מהירי. הרכב גלש במהירות רבה במורד ציר הדרך. בשלב מסוים, הרכב סטה בחדות ימינה מהציר, ואזי פגע בקבוצת שוטרים, בהם השוטר ארז שאול לוי ז"ל. לאחר הפגיעה הקטלנית בשוטר לוי ז"ל, ירו שוטרים נוספים, ובכללם השוטר השני, לעבר הרכב, הפעם במטרה לפגוע בנהג המנוח. לאחר מכן, הרכב כמעט נבלם – ואזי, נגח שוטר אחר, באמצעות רכב משטרה, ברכבו של המנוח, עד עצירתו המוחלטת. המנוח נפטר כתוצאה מהירי [לא ניתן לקבוע באיזה שלב של האירוע הוא נפגע].

ניתוח הראיות המרכזיות

האירוע עצמו

7. האירוע כולו התחולל במשך כשמונה עשרה שניות. מדובר באירוע מפתיע, שהתרחש בתא שטח מורכב, בשעת חשיכה, במהלך פעילות מבצעית. השוטר שירה ראשון באירוע מסר כי

פרקליט המדינה

שמע מספר קריאות "עצור משטרה" מפי שוטרים שעמדו לפניו וכן שמע דריכת נשק. במצב דברים זה, כאשר הגיע הרכב לכיוונו מבלי לעצור, סבר כי נהג הרכב מתכוון לסכן את חי חבריו השוטרים, ולכן ירה לעבר גלגלי הרכב לשם עצירתו, שלא מתוך כוונה לפגוע בנהג המנוח.

8. השוטר השני מסר כי שמע קריאות "עצור" ולאחריהן שמע ירי. בהינתן האמור ומשראה את רכב המנוח ממשיך ומתקדם בדרך, חש סכנה מוחשית לו ולחבריו, ולכן, ביצע ירי לעבר גלגלי הרכב במטרה להביא לעצירתו. משראה בהמשך, כי הרכב פגע בשוטרים, ביצע ירי נוסף, יחד עם שוטרים אחרים, הפעם במטרה לפגוע בנהג הרכב.

9. במסגרת בדיקת האירוע, נאספו ראיות אובייקטיביות אשר נותחו ועובדו על-ידי מומחים שונים. בתחום הבליסטיקה, עולה מחוות דעת המעבדה הניידת ומחוות דעת מעבדת נשק, כי לא ניתן לדעת אימתי או על-ידי מי מכלל השוטרים שביצעו ירי, נפגע המנוח. בחוות דעת המכון לרפואה משפטית ובבדיקת המעבדה הביולוגית במכון, נקבע כי לא נמצאו קליעים אשר ניתן לקשור אותם למי מבין היורים. בוחן תאונות הדרכים חיווה דעתו כי לא ניתן להחליט האם המנוח פגע בשוטרים תוך שליטה ברכב או שמא הייתה זו תאונה שנגרמה מהיעדר שליטה ברכב. לדבריו, לא ניתן להכריע איזו מהאפשרויות סבירה יותר.

מומחים בתחום הראיות הדיגיטליות בחנו סרטונים שונים, המתעדים חלקים מן האירוע, וחוות דעתם מתיישבת עם השתלשלות האירועים כפי שהוצגה לעיל.

10. בתנאים ובנסיבות המתוארים לעיל, לפי אמת המידה המקובלת בדין, היו השוטרים רשאים לכאורה לבצע ירי לעבר גלגלי הרכב בשלב הראשון של האירוע. גרסת שני השוטרים היא כי הם אכן ירו בשלב הראשון לעבר הגלגלים בלבד, כדי לעצור רכב שחשו כי הוא עלול לסכן חי שוטרים. מדובר בגרסה סבירה, שיקשה לסתור אותה לפי הראיות שנאספו, ובנסיבות שכאלה, ירי לעבר הגלגלים בשלב הראשון הנו חוקי. ביחס לפעולתו המאוחרת של השוטר השני, עת ירה לעבר המנוח במטרה לפגוע בו, עולה מחומר הראיות כי בשלב זה כבר האץ הרכב את נסיעתו והיווה סכנה ממשית. בשלב זה, כאמור, האיום של דריסת השוטרים היה ממשי ביותר, והתגובה לאיום הייתה סבירה במישור האובייקטיבי.

יצוין, כי הייתה אינדיקציה מסוימת, שהגיעה בשלב מאוחר של החקירה ממידע חסוי, לכך שהשוטר הראשון שירה – לאחר שירה תחילה לעבר גלגלי הרכב והרכב לא עצר – ירה בעקבות אי העצירה גם לעבר הנהג כדי לעוצרו. אולם, ממכלול הראיות עולה ספק ממשי אם כך ארע, ואף אם כך ארע, נראה כי במכלול נסיבות האירוע, גם באשר לירי לעבר הנהג בשלב

פרקליט המדינה

זה, יקשה לקבוע כי היה בלתי סביר במישור האובייקטיבי, לאור השתלשלות האירוע ונסיבותיו המבצעיות. בכל מקרה, אין כל הוכחה כי ירי זה פגע במנוח. לכך יש להוסיף כי לא ניתן לכאורה להשתמש באינדיקציה זו, שכן היא הגיעה ממידע חסוי, ובנוסף, היה אף קושי משפטי ממשי לקדם החקירה על סמכה, בשל דרך השגת המידע שעמד בבסיס האינדיקציה.

11. לפיכך, מצאתי כי פעולתם של השוטרים, אשר נבעה לכאורה מתחושה של סכנת חיים לסביבתם, תחושה שנבעה מנסיבות האירוע, אינה חורגת ממתחם הסבירות בכל הנוגע להצדקה החוקית לשימוש בנשק.

12. משכך, אף אם השוטרים היו יכולים לפעול אחרת מבחינה מקצועית – ואיני קובע כך – פעולתם אינה מגבשת חשד סביר לביצוע עבירה פלילית, בהתחשב בכל האמור לעיל. בנסיבות שכאלה, במהלך פעילות מבצעית, כאשר מדובר בשיקול דעת ובהחלטות המתקבלות במהירות רבה, גם אם יכול ונפלה טעות מסוימת בהפעלת שיקול הדעת (וכאמור, איני קובע שכן היה), עדיין אין הדבר מבסס חשד סביר לעבירה פלילית.

בהקשר זה, נקבע למשל בבג"ץ 143/12 ג'ילאני נ' היועץ המשפטי לממשלה,¹ כדלקמן:

"אל לנו לבחון את פעולותיהם של אנשי כוחות הביטחון במצבי לחימה, בגדרם נשקף סיכון ממשי לחייהם ולשלומם, באופן תלוש מהסיטואציה המיוחדת בה הם פעלו [...] עוד יש להזכיר, כי בית משפט זה קבע, לא אחת, כי יש להותיר 'מרווח טעות' לשוטרים ולחיילים הפועלים בתנאי קרב, או במסגרת פעילות מבצעית. הטעם לעמדה זו, נעוץ בתובנה לפיה יראוי להותיר לחיילים מרווח סביר של טעות היכולה להיגרם כתוצאה מתנאי המקום, השטח והזמן העומדים ברקע האירוע המבצעי שבמחלוקת והמחייבים החלטה מהירה ולא התייעצות משפטית על המותר והאסור באותו רגע' [...] לפיכך, ובמסגרת בחינת פעולותיהם של המשיבים, שומה עלינו 'להביא בחשבון את אווירת-המתח, שבה היו נתונים בעת מעשה, ולא לקבוע את הערכתנו רק על סמך העובדות היבשות, שנודעו לאחר המעשה, כאשר בידינו לשקול אותן באווירה שקטה".

13. בכל הנוגע ליתר השוטרים שירו לעבר הרכב בשלבים מאוחרים יותר, עולה מחומר הראיות כי ירי זה החל רק לאחר שהרכב האיץ והיווה סכנה ממשית לחיי השוטרים, ועל כן מדובר בירי שאינו חורג מהמותר על פי דין בתנאים אלה.

¹ בג"ץ 143/12 ג'ילאני נ' היועץ המשפטי לממשלה (פורסם בנבו, 20.7.2014).

פרקליט המדינה

14. שאלה אחרת שעלתה מחומר הראיות הנה האם המנוח פגע בשוטרים באמצעות רכבו במכוון, במסגרת "פיגוע", או שהפגיעה אירעה כאשר למנוח לא הייתה שליטה על הרכב. בחומר שנאסף ישנן אינדיקציות מסוימות, לכאן ולכאן, לגבי נקודה זו. שירות הביטחון הכללי, אשר בין היתר, תחקר את הזירה בשעות הראשונות שלאחר האירוע, החליט שלא להמשיך בחקירת האירוע, תוך שהבהיר, על פי החומר שהיה בפניו באותה עת, כי אין ביכולתו לקבוע אם האירוע האמור היה "פיגוע" אם לאו.

לאחר בחינת מכלול הראיות, דעתי היא כי לא ניתן להכריע בשאלה זו במידה גבוהה של ודאות. מכל מקום, שאלה זו אינה נחוצה להכרעה אם לפתוח בחקירה פלילית נגד מי מהמעורבים, שכן כאמור, אף אם הפגיעה אירעה שלא בכוונה, עקב איבוד שליטה של המנוח על רכבו, עדיין, אין הצדקה לפתוח בחקירה פלילית נגד מי מהשוטרים, אשר פעלו בתנאים מבצעיים לפי תפיסתם את המציאות באותו רגע.

הטיפול הרפואי במנוח לאחר האירוע

15. מלבד התנהלותם של השוטרים היורים במהלכו של האירוע, בחנה מח"ש גם את התנהלותם של המפקדים ושל גורמי הרפואה עם תום האירוע.

16. מהראיות עלה, כי לאחר תום הירי, ניגשו שוטרים לרכב בו נהג המנוח, פתחו את דלתו הקדמית, ומשראו שהנהג אינו מגיב, הוציאו אותו מהרכב והוא נפל על הרצפה. לפי כל הראיות, המנוח כבר לא זז בשלב זה.

17. ד"ר רפ"ק י., הרופאה המשטרית שליוותה את הכוחות בשטח (להלן: "הרופאה"), הגיעה לזירה דקות ספורות לאחר האירוע והעניקה טיפול לשוטרים שנפגעו. תחילה טיפלה בשוטר לוי ז"ל, עד שקבעה את מותו, ואז טיפלה בשוטר אחר שנפצע. לדבריה, היא לא טיפלה במנוח ואיש לא הפנה אותה לטיפול בו.

18. בחוות דעת המכון לרפואה משפטית נקבע כי מותו של המנוח נגרם מהלם תת נפחי טראומטי המתרחש בעקבות דימום. במקרה זה, כלי הדם שנפגעו הם כלי הדם האקסילאריים, שאינם כלי דם גדולים ביותר ועל פי חוות דעת המכון, דימום מהם אינו גורם למוות מיידי אלא גורם למוות בטווח של עשרות דקות. מכאן, עולה אפשרות, בהתבסס על חוות הדעת, כי המנוח היה עדיין בחיים בדקות הראשונות שלאחר האירוע, אף כי לא ניתן לדעת מתי בדיוק מת.

פרקליט המדינה

19. באשר לפרק זמן זה, נראה סביר כי הרופאה, אשר הגיעה למקום בריצה, הופנתה לטפל בשוטרים שנפגעו וטיפלה בהם תחת לחץ והמולה ובתנאי חשיכה, כלל לא הבחינה במנוח – כטענתה. לפיכך, לא ניתן לקבוע כי הרופאה התרשלה בכך שבפרק הזמן האמור לא זיהתה כי המנוח טעון טיפול רפואי. מצאתי, אפוא, כי תפקודה של הרופאה, בנסיבות אלה, אינו מגבש חשד סביר לגרימת מותו של המנוח ברשלנות.

20. בנוסף לרופאה, היו בשטח גורמים פיקודיים שאפשר היה לצפות כי יפנו את הרופאה גם למנוח כדי שתבדוק אותו. יחד עם זאת, בהתחשב בנסיבות האירוע, ובכללן, לכאורה, הערכתם הסבירה של אותם גורמים כי המנוח נורה למוות באירוע, לא התגבש נגדם חשד סביר לביצוע עבירה פלילית של גרימת מוות ברשלנות. זאת, במובחן, לטעמי, מהצורך לבדוק את תפקודם במישור הפיקודי או המשמעותי, לפי שיקול דעתו של הגורם המוסמך.

המלצה לבחינת עניינים מסוימים באפיק פיקודי/משמעותי

21. במסגרת בדיקת האירוע עלו עניינים שונים, שלטעמי ראוי לבחנם במסגרת בחינה פיקודית או משמעותית ועל כן נושאים אלה הועברו למפקח"ל ולראש מחלקת משמעת במשטרה. בכללם של נושאים אלה, הצעתי לבדוק אם הכוח הוכן כהלכה למשימה המורכבת; אם נפלו ליקויים מקצועיים בהתנהלות השוטרים היורים; אם נפל פגם בטיפול הרפואי במנוח, ועוד. כן הצעתי לבדוק שינויים מסוימים וחוסר עקביות בגרסאות השוטרים המעורבים. מכל מקום, לכל אלה, לא הייתה השפעה ראייתית שהיה בכוחה לשנות מהחלטתי.

סיכום

לאור כל המקובץ לעיל, החלטתי לסיים את הבדיקה המקיפה שנערכה, ולא לפתוח בחקירה פלילית.

פרקליט המדינה